

Arbetsmarknadspolitik i praktiken

Äldre, handikappade, gifta kvinnor och dåligt utbildade drabbas hårt av lågkonjunktur och strukturomvandling — det har den gångna vintern med de höga arbetslöshetssiffrorna klart visat. Men knappast några grupper har gått fria. Också välutbildade har genom utbildningsexplosionens snedvridning drabbats av arbetslöshet.

Redan förra hösten stod det klart att hög arbetslöshet hotade och arbetsmarknadsstyrelsen drog konsekvenserna av läget — en tidigare sällan skådad aktivitet sattes igång för att ordna utbildning och på andra sätt minska den direkta arbetslösheten.

Ändå blev arbetslöshetssiffrorna skrämmande: 64 400 utan arbete i mitten av januari (ökning 15 000 jämfört med 1967) och 53 500 i februari (ökning 4 300). I januari siffran inräknas omkring 10 000 som permitterades tillfälligt på grund av den ovanligt stränga kylan. 51 900 var utan arbete i mitten av mars — nedgången gick sakta.

Ytterligare tiotusentals arbetslösa sögs upp av beredskapsarbeten, omskolningskurser och skyddad sysselsättning. Totalt gav dessa tre AMS-åtgärder omkring 75 000 arbetslösa något att göra i februari. De i statsbudgeten aviserade förbättringarna för handikappade, för beredskapsarbeten och omskolning (se smt 2/68) genomfördes. Genom ökat byggnad, tidigare lagda statsbeställningar och frisläppande av investerings-

fonder fick ytterligare kanske 30 000 arbete.

Invandrarna

Det talades en del om främlingshat när arbetslösheten var som högst. LO-ekonomen Hans Hagnell steg upp och krävde att all import av arbetskraft skulle stoppas. Utlänningarna tar arbetet från de äldre, de bidrar till att konservera låglönerna, menade han. Trots att både inrikesministern och AMS-chefen tillbakavisade hans krav blev det ändå genomfört i praktiken. LO-chefen Arne Geijer klargjorde det vid en konferens om den äldre arbetskraften: Fackförbunden kommer att vara mycket restriktiva med klartecken för import av arbetskraft. Och det är praxis att fackförbundens yttrande alltid följs i detta sammanhang...

De handikappade

Som nämnts utökades platserna i skyddad sysselsättning för handikappade genom riksdagsbeslut. Men det är ändå naturligt att de handikappade känner oro i ett hårdnande arbetsmarknadsläge. HCK:s ordförandekonferens uttalade också sin oro och vädjade till arbetsgivarna att känna sitt ansvar så att de inte i första hand avskedar handikappade. Man krävde samtidigt att alla medborgare skall få mer konkret uttryckta rättigheter och garantier om de träffas av handikapp. Även be-

hovet av vuxenutbildning för denna grupp underströks.

De äldre

De största reformerna på arbetsmarknadsområdet har i vår gällt dem som drabbats värst av det dystra läget, nämligen de äldre. Arbetslösa som är mellan 60 och 66 år skall kunna få omställningsbidrag på 800 kr per månad, dock inte skattefritt. Också företagare kan få detta stöd. Samtidigt höjs dagpenningen från arbetslöshetskassorna till 45—50 kr och ersättningstiden för äldre förlängs från 150 till 450 dagar. För dem som är med i arbetslöshetskassa utgår omställningsbidraget omedelbart, andra får en "karens-tid" på två månader. Arbetslösa äldres ATP-skydd förbättras genom att de delvis får räkna ATP-pöäng även under arbetslöshet.

På den konferens regeringen i början av mars ordnade om den äldre arbetskraftens problem klargjorde AMS-chefen Bertil Olsson att hälften av de arbetslösa är över 45 år och att äldre arbetslösa går utan arbete avsevärt längre än andra. Delvis beror det på att arbetsgivarna — även staten och kommunen — ogärna tar emot äldre arbetslösa. Men det är inte åldern ensam som bär skulden till arbetslösheten mer än för 10 procent. För åtskilliga spelar andra handikapp in. Många är också bundna till en viss ort. Rörligheten måste alltså ökas —

särskilt mot bakgrunden av den kraftiga ökning vi kan vänta av den äldre arbetskraftens andel på arbetsmarknaden.

LO och SAF förefaller eniga om att företagen kan göra mycket för att behålla äldre i arbete. Det gäller att inventera arbetsuppgifter som är lämpliga eller kan göras lämpliga för äldre och smidigt underlätta en omställning. En kontinuerlig vidareutbildning förefaller bli nödvändig i en sådan process. De äldres positiva sidor måste betonas mer — erfarenhet, lojalitet, hög känsla för ansvar osv. — de negativa sidorna är alltför väl kända.

Ungdomen

Snabbt ökande arbetslöshet bland ungdom, särskilt i storstäderna, tillhörde orosmomenten under vintern. Många av dessa arbetslösa var utbildade — alltså satsade AMS och SÖ på utbildning. Kampanjen för att dels spåra de arbetslösa unga, dels få dem i arbete eller utbildning gav gott resultat. Som en sista utväg — för dem som inte ville yrkesutbilda eller omskola sig — öppnades särskilda beredskapsarbeten för ungdomar, liksom skyddad och halvskyddad sysselsättning.

Men de unga utnyttjade inte alla utbildningschanser. Platser på yrkesskolor stod tomma, trots att flera tusen unga var anmälda som arbetslösa. Var det apati bakom eller en tro att konjunkturen snart skulle öppna vägen till arbete? Eller rentav en lust att lyfta understöd utan att behöva göra något för det?

Kvinnorna

En grupp som i någon mån kommit i skymundan fast den är lika illa ställd som andra, kanske värre, är kvinnorna. Det är ofta de som får stanna hemma i stället för att förvärvsarbeta, när det

är ont om arbete. Och det är de som syns minst i statistiken över arbetslösa.

Trots detta är det brist på arbetskraft inom ett typiskt kvinnoområde, vårdsektorn. Efterfrågan väntas ytterligare öka under 1968, men behovet kan inte fyllas om man inte kan locka fram särskilt de många utbildade sjuksköterskor som gift sig och därmed lämnat förvärvsarbetet.

Framtiden

Prognoserna tyder inte på någon snabbare uppgång som skulle väsentligt ändra läget på arbetsmarknaden under detta år. Möjligen hoppas man på en svag förbättring i höst men prognosen är osäker. Säkert kommer omställningen i näringslivet att kräva ännu större AMS-insatser. Redan nästa budgetår anslås 1,5 miljard till ändamålet.

Rationalisering inom arbetsförmedlingen är också aktuell och skall — hoppas man — göra arbetet effektivare och kanske hålla kostnaderna nere. 260 arbetsförmedlingar föreslås ersättas av endast 82 och 500 anställda flyttas från länsarbetsnämnderna ut i "fältarbetet".

Slutligen kan det vara intressant att granska vad AMS service kostar. Sunt Förnuft (3/68) har gjort en beräkning och finner att varje förmedlad anställning kostar 110 kr, varje yrkesvägledning 135 kr, arbetsvård för en handikappad 380 kr, dagsverke vid beredskapsarbete 300 kr och omskolningskurs per elev 4 250 kr.

I sammanhanget kan nämnas att en god teoretisk översikt över samhällets olika arbetsmarknadsåtgärder nu utkommit. Det är *Bruzeliuss-Engström-Åströms "Arbetsmarknadsåtgärder"* i serien Sociallagarna (Håkan Ohlssons förlag, 154 sidor, pris 20 kr).

frågor för dagen

Red: Y Karlsson

Ökat familjestöd

Regeringsmodellen till det nya familjestödet skiljer sig som väntat avsevärt från familjepolitiska kommitténs förslag. Det nuvarande barnbidraget behålls oförändrat — det blir helt på bostadssidan man koncentrerar den utbyggda hjälpen till barnfamiljerna. Reformen skall träda i kraft 1 januari 1969 och kosta staten drygt 450 milj. kr om året, en ökning med 300 milj.

Reformen innebär i korthet:

1. Familjebostadsbidragen ersätts av bostadstillägg till barnfamiljer. Tilläggen varierar efter inkomst, antal barn, bostadens storlek och standard.

2. Kommunerna får möjlighet att utöver bostadstilläggen ge kommunala tillägg, av vilka staten inom vissa gränser betalar hälften.

3. Bidragsförskotten för ensamstående föräldrar höjs från 1 400 till 1 700 kr om året.

Nära 410 000 barnfamiljer får det nya bostadsstödet mot 160 000 nu. Det motsvarar 40 respektive 15 procent av alla barnfamiljer. För ensamstående barnförsörjare betyder reformen ännu mer — 12 procent av dem får nu bostadsstöd mot 90 procent efter 1 januari 1969.

Ettbarnsfamiljer kan få bidrag på upp till 720 kr om året, om